סיום למסכת בכורות

משה שוורד

1. ספר נצח ישראל - פרק יא

הראיה השכלית אשר אמרנו, שמחייב מסדר השתלשלות הרבוי מן האחד. על זה העידה התורה הנאמנה שאמרה (דברים יד, א) "בנים אתם לה' אלקיכם". **ויש לך להבין בשם הנכבד הזה מה שנקראו ישראל "בנים" לה'**. וזה כי אין ספק כי הנמצאים הם עלולים ומושפעים מן השם יתברך. ואין הנמצאים מתדמים יחד; רק כי יש מושפע מאמתת עצמו, ויש שאינו כך, לפי רחוק הנמצאים ולפי קורבתם אליו יתברך. והנה ישראל אומה זאת מושפעים ממנו יתברך מאמתת עצמו יתברך, ובדבר זה יותר יש להם צירוף וחבור אל השם יתברך. **ועל זה מורה השם הנכבד הזה שנקראו "בנים", ונקראו בשם "בני בכורי" (שמות ד, כב). כי שם "בן" יאמר על שנמצא מאמתת עצמו. ומצד שם הזה אין בזה עדיין הצירוף הגמור שהוא מיוחד**, **כי אפשר שיהיו ב' בנים לאחד, והצירוף אשר הוא לשנים אינו צירוף גמור מיוחד**. ואף כי אין אומה עוד נקראת "בן" אל השם יתברך יותר מישראל, מכל מקום שם "בן" אינו כל כך הצירוף אליו, כיון שאפשר שיהיה לאחד שני בנים. **ולכך נקראו ישראל "בני בכורי", כי אי אפשר שיהיה לאחד שני בכורים. ומזה תבין כי אי אפשר שתהיה עוד אומה שנקראו "בנים"**, **כי השם יתברך הוא אחד בעצמו (דברים ו, ד), ומאחר כי הבן הוא מן אמתת עצמו, אשר אמתת עצמו הוא אחד, ולכך בנו גם כן הוא אחד. וזה מבואר ממה שאמרו במדרש כי השם יתברך מעיד על ישראל שהם אחד**. ופירוש זה, כי מאחר כי ישראל הם מן אמתת עצמו יתברך, והוא יתברך אחד, וכך אשר מושפע מאתו יתברך הוא אחד. אבל שאר אומות, שאף שהם מושפעים מן השם יתברך, מכל מקום אינם מושפעים מאמתת עצמו, רק ישראל מושפעים מאמתת עצמו:...**אבל כיון שהם נקראים "בני בכורי", והבכור הוא אחד, מורה שיש כאן חבור גמור**, לפי שהם מושפעים מאמתת עצמו. **ולחבור הזה אי אפשר שיהיה לו פירוד כלל, וכי יש שנוי לאמתת עצמו. והכל נרמז בשם הנכבד הזה שנקראו "בנים"**. והדברים האלו גדולים מאוד מאוד...

ביאור ענין זה, כי הושע, כאשר חטאו ישראל, אף על גב שידע הושע שאי אפשר שיהיה נפרד הדביקות מן ישראל, מכל מקום לפי שהיה שונא החטא, עד שהיה חפץ בפירוד ובסילוק הדביקות הזו, כל כך היה הושע הנביא שונא החטא, והיה משתוקק הושע אל הפירוד בשביל חטאם. ולכך אמר 'העבירם באומה אחרת', כלומר שראוי להעבירם אותם באומה אחרת - אם הוא אפשר. ולפיכך אמר (הושע א, ב) "קח לך אשת זנונים וילדי זנונים". **והראה לו כי מצד שהם בנים למקום אין להעביר אותם, ואי אפשר להעביר ולהחליף ענין זה. כי אין דבר יותר מצטרף ומתקשר כמו צירוף וקישור האב אל הבן**. וכאשר אמר הושע שלא ירצה לגרש את האשה בעבור הבן, אף כי אפשר שאינו בנו בודאי, כי זונה היא, ואם כן איך אפשר לסלק ישראל שהם בנים למקום מצד עצמם. ועוד, כי הם בני אברהם יצחק ויעקב שנבחנו למקום, שאילו לא נבחנו יש לו לומר אף על גב שנראה בהם הטוב, לא היה הטוב בהם באמת, ועל ידי נסיון והבחנה נגלה הדבר מה הוא. כי אפשר כי נראה דבר אחד טוב, ואינו טוב באמת. **אבל האבות נבחנו, ומפני שנבחנו הם טוב באמת, ודבר שהוא טוב באמת אין בו שינוי כלל. ובשביל זה גלה השם יתברך להושע שאי אפשר להעביר אותם באומה אחרת, מצד שהם בנים אל השם יתברך**:

2. רבנו בחיי על שמות פרק לד פסוק כ

(כ) כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם. **מי שזוכה שהוא בכור מעלה גדולה היא, והוא רמז להקב"ה שהוא בכורו של עולם, ועבודת הקרבנות מימות עולם בבכורות היתה, ולכך קנאה יעקב אבינו ומכרה עשו הרשע שביזה עבודת ה' יתברך**, ואחרי כן נפסלו הבכורות במעשה העגל והופרשו הלוים במקומם שתהיה העבודה בהם ולא בבכורות, ואף על פי שאין העבודה בהם יש להם מעלה ויתרון על שאר בני אדם מצד שהם בכורות:

דרשו חז"ל (ויקרא רבה ב, ב) כל דבר שנאמר בו לי הוא בעולם הזה ובעולם הבא, ישראל הם בעולם הזה ובעולם הבא שנאמר (ויקרא כ, כו) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, הלוים שנאמר (במדבר ג, יב) והיו לי הלוים, הארץ שנאמר (שמות יט, ה) כי לי כל הארץ, בכור שנאמר (במדבר ג, יג) כי לי כל בכור בעולם הזה ובעולם הבא, עד כאן. ואין מצות בכור נוהגת בנקבות אלא בזכרים שנאמר (שמות יג, ב) פטר כל רחם בבני ישראל, וכתיב (שם, יג) וכל בכור אדם בבניך תפדה. **ויצטרך הבכור שיחזיק בתורה וביראת שמים יותר משאר בני אדם מצד המעלה שבו שהוא בכור**, ושיחזיק אביו במצות פדיונו כי היא מצוה מוטלת על האב, לא פדאו האב הרי הוא חייב לפדות את עצמו, ואם אינו פדוי או מצד אביו או מצד עצמו הרי הוא נענש שכן **דרשו חז"ל למה סמך עלית הרגל לפדיון הבכור, לומר לך שהבכורות שנפדו מקבלין פני שכינה וזוכין לראות בנין בית המקדש הא לא נפדו לא יראו**:

3. ערוך השולחן יורה דעה הלכות פדיון בכור סימן שה

סעיף לה: ורבים התפלאו על נוסח זה וכי היכן מצינו שהברירה ביד האב ליתן להכהן הבן ולהדיא כתב רבינו הרמ"א דאם האב רוצה להניח הבן לכהן אינו יוצא רק צריך לפדותו עכ"ל אך גם להיפך תמוה דמהו זה לשון פדיון דבכל הפדיונות כהקדש ומעשר שני ופטר חמור הפדיון הוי תמורה מהדבר עצמו דאם לא פדה נשאר הדבר הקדש והמעשר שני מוליך לירושלים והחמור מערפין וכן באמה העבריה דכתיב והפדה הוי תמורת גופה שלא תשתעבד עוד אבל בבכור אדם מה שייך לשון פדיון:

סעיף לו: ולכן נלע"ד דאין הכוונה במאי בעית טפי ברך בוכרך ליתנו להכהן אלא דה"פ דהנה במצרים נתקדשו בכורי אדם ובכורי בהמה והנה בכורי בהמה נתקדשו לקרבן אבל במה נתקדשו הבכורי אדם ומהו זה מאי דכתיב בבמדבר [יג, יג] הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו וגו' והנה במדבר היתה קדושתם לעבודת המשכן ונלקחו הלוים תחתם כדכתיב שם קח את הלוים תחת כל בכור וגו' אבל א"כ מה היא קדושתם לדורות ואין לומר דבאמת אינם קדושים לדורות דא"כ למה צריכים פדיון ועוד דהא גם בהמת הלוים נקדשו תחת בהמתם כמבואר שם ועכ"ז גם לדורות הם קדושים כל בכורי בהמת ישראל וא"כ גם בכורי אדם כן הוא:

סעיף לז: והאמת כן הוא שהם קדושים לד' ככל הקדשים שאסור להם לעשות דבר חולין ואכילתם וכל מעשיהם בקדושה וזהו דכתיב בסוף פ' בא [שמות יג, יב] והעברת כל פטר שגר בהמה וגו' דפשטא דקרא דוהעברת כל פטר רחם קאי אבכורי אדם וכמו שמסיים על כן אני זובח וגו' וכל בכור בני אפדה שחשב שניהם וה"נ כן הוא וכן פירש"י בחומש בלשון אחר דוהעברת קאי על בכורי אדם ע"ש ובמכילתא תניא אין והעברת אלא הפרשה ע"ש **ולדעתי ה"פ שיהיו מופרשים לד' וידוע דדבר זה א"א לעמוד בו לזאת נתנה תורה תקנה בפדיון דע"י זה יוצאים מקדושתם וזהו מאמר הכהן במאי בעית טפי אי ברך בזכרך יהיה כולו קודש לד' כהכוונה הראשונה ביציאת מצרים או חמש סלעים למפרקיה ומודיעו הכהן מהו עניין הפדיון ולהבינו למה הצריכה התורה לפדותו** וזהו כאומר אם נשאל לכל אב במה חפצך אם שבנך יהיה קדש ולא יוכל לעשות דבר חול או לפדותו בה' סלעים ויהיה ביכולתו להתנהג בעולמו ככל בני אדם ובוודאי לא ימצא שום אב שלא יחפוץ לפדותו:

4. **ספר אמת ליעקב**

י"ג, ט"ו. וכל בכור בני אפדה[62].

כתב בספורנו ז"ל: כדי שיהיו מותרים בעבודת חול עכ"ל. מבואר מדבריו דאילו

והנראה בביאור הדברים, על פי שהארכתי לבאר לעיל בפרשת בראשית [ב' פ"ד] שישנו חילוק יסודי בין ישראל לעמים, דהעכו"ם סוברים שהגוף והנשמה הנם שני חלקים בגוף אחד אבל הם אינם מתערבים אחד עם השני, ועניני קדושה שייכים רק אל הנשמה ועניני חול שייכים רק אל הגוף, ולכן הדין הוא שעכו"ם אינם מביאים שום קרבנות חוץ מקרבן עולה, כי אצלם אי אפשר לערב קדושה עם מאכלי הגוף, אבל ישראל סוברים שהגוף והנשמה נתערבו ונתמזגו להיות גוף שלישי והם מקושרים ומאוגדים זה בזה, וכל פעולה היא משותפת משניהם, ולכן בעצרת הכל מודים דבעינן נמי לכם [פסחים דף ס"ח ע"ב], והיינו להראות שבמתן תורה גם הגוף התקדש ויכול לפעול פעולות רוחניות, ועי"ש

לא היינו פודין אותו היה נשאר כל ימיו בקדושה. ובאמת לפי זה צריכים אנו להבין מנהגן של ישראל שעושין סעודה ביום פדיון הבן, והלא לכאורה הוא יורד במדרגה, שמקודם היה כולו קודש ועכשיו הותר לעבודת חול, ושמחה זו מה היא עושה?

גם יש לדקדק בנוסח התפלה שאנו אומרין כשמקבל הכהן דמי הפדיון: ויכנס זה הבן לחיים טובים, לתורה וליראת שמים, יהי רצון שכשם שנכנס לפדיון כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים וכו', דלכאורה מדוע הוצרכנו להוסיף החלק הראשון של הנוסח, ומי סני לנו הנוסח הנאמר בגמרא אצל מילה: "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים" לבד, ומדוע הוסיפו נוסח אחר?

שביארנו הענין היטב.

ולפ״ז אנו מבינים היטב את פעולת פדיון הבן, כי קודם הפדיון באמת הולד הוא קדוש וחי לגמרי בעולם שכולו רוחניות, אבל לא בשביל זה הוריד הקב״ה את הנשמה לגוף האדם, אלא אדרבה, מטרת האדם בעולם הזה היא לחיות חיים של חולין וגשמיות — אבל באופן קדושה ובהתעלות כוחות הנשמה על כוחות הגוף, וזה הוא מה שאנו פועלים בפדיון הבן; אנו מוציאים אותו מעולם שכולו קדושה לעולם שכו הוא צריך לעבוד ולשפר את עצמו עד שחלק הקדושה שבו יתגבר על חלק החולין והוא מתעלה ומתרומם, ולכן שמחה גדולה היא לנו, שעל ידי זה הולד בא לידי תכליתו. ומכיון שעבודה קשה זו, התגברות הגוף על הנשמה, אי אפשר שֶׁתֵּעָשֶׂה בלי יראת שמים, לכן כשפודין את הולד אנו מברכין אותו בברכת יראת שמים, כדי שיזכה להצליח במשימתו, ודו״ק.

5. <u>עיון הפרשה</u>



ז. עונש השבטים על מכירת יוסף

"ויכר יוסף בדברם אליו" (ג, ז)

כתב רבינו בחיי, והנה אחיו בקשו ממנו מחילה, ולא באר הכתוב שמחל להם, וכבר באו רז"ל שכל מי שחטא לחברו ועשה תשובה אינו נמחל לעולם עד שירצה את חברו, ואף על פי שהזכיר הכתוב וינחם אותם וידבר על לבם, שנראה בזה שהיה להם רצוי מיוסף, מכל מקום לא ראינו שיזכיר הכתוב מחילה ביוסף ולא שיודה להם שישא פשעם וחטאתם, ואם כן מתו בעונם בלא מחילת יוסף ואי אפשר להתכפר עונם רק במחילתו, ועל כן הוצרך העונש להיותו כמוס וחתום להפקד אחד זמן בענין עשרה הרוגי מלכות. [ע' מש"כ בזה בגליון שנה א (גליון כ פרשת ויחי אות יא)].

ת"ב טובא, הא ראובן לא נשתתף עמם במכירה, וא"כ היה ראוי שיהיו תשעה הרוגי מלכות - כנגד תשעת השבטים, ולא עשרה הרוגי מלכות.

6. <u>קונטרס "אז ישיר"</u>

עשרה הרוגי מלכות ושבטי י-ה

הנה ישנן כמה מקורות שעשרה הרוגי המלכות היו גלגולי השבטים, ושהריגתם באה לכפר על חטא השבטים במכירת יוסף.

ז"ל רבנו בחיי סו"פ מקץ (מד יז):

ועל דרך הקבלה מה שנחתמה פרשה זאת בפסוק עלו לשלום אל אביכם, זה רמז לעשרה הרוגי מלכות אשר עלו לשלום אל אביהם שבשמים אחר שנתלבנו ונצרפו מחטאו של יוסף, ע"כ.

והמשיך עוד:

וכבר ידעת כי כתונת הפסים היה תחילת הסיבות וראשית גלגול הדברים, ונחשב להם לאכזריות גדול מה שטבלו הכתונת בדם השעיר ואמרו לאביהם זאת מצאנו, לפיכך היה העונש בהם בגופם שהתחיל השעבוד בהם אחרי מות יוסף מיד, ואחר זמן בהרוגי מלכות שנידונו בגופותם, כי הגוף כתונת לנפש, ועל כן תמצא בפרשה זו עשר פעמים האנשים לרמוז על עשרה הרוגי מלכות... עכ"ד.

ורבים עסקו לקשר התנאים הרוגי המלכות כ"א ושבט שלו.

ובענין זה עי' בס' שערים המצויינים בהלכה (ע"ז יז ע"א) *שמביא מדברי הרח"ו שאף שראובן לא רצה להסכים עם השבטים להרוג את יוסף מ"מ נענש במה שאמר השליכו אותו הבורה, ולכן בא בגלגול בר' אליעזר הגדול שנתפס למינות, אבל לא נהרג כהתנאים האחרים*. ובזה מובן מה דכתיב יחי ראובן ואל ימות ומתרגם ואל ימית מותא תנינא. יחי ראובן לחיי עלמא ומותא תנינא לא ימות.

וע"ע בסדר הדורות (ערך ר"א הגדול):

> בלב אריה פרשת חקת, [ר"א הגדול] היה מגלגול ראובן, וניצל כשנתפס למינות הואיל שהיה צדיק במכירת יוסף. וזה סוד שאמרה לאה כי רא"ה ה' בעניי, ר"ת 'ר' 'אליעזר 'הגדול עכ"ל. מכוון לזה במ"ש בתשו' הלכות קטנות, כחי וראשית אוני גימטריא זה רבי אליעזר בן הורקנוס ע"ה. וכחי וראשית אוני נאמר על ראובן וק"ל, ע"כ.[1]

אלא שצ"ב שמאחר ולא השתתף ראובן במכירתו של יוסף, למה למעשה נהרגו עשרה תנאים. ועי' לקמן.

העשירי יהיה קדש לה'

וי"ל ע"ב ר"ע שהיה מעשרה הרוגי המלכות, נגד איזה מהשבטים היה עומד.

והנה בספר ערוגת הבושם (פ' שמות) כתב לבאר מה דאיתא בקידושין (נז ע"א):

> תניא שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו רבי כל אתין שדרשת מה תהא עליהם אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך קבלתי על הפרישה עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים.

וצ"ב מ"ט לא ידעו למידרש כן 'עד שבא רבי עקיבא'?

וכתב לפרש דשמעון העמסוני היה סבור דא"א לרבות ת"ח בכלל את ה' דמה ערך ושיווי יש בין הקב"ה ות"ח. אמנם ר"ע היה סובר שאפשר באמת לדרוש כן, והוא ע"פ מה שפירש **הר"ש מאוסטרופולי ז"ל הפסוק** (ויקרא כז, לב) **"וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'"** כרמז על עשרה הרוגי המלכות. והיינו ש'וכל מעשר' הוא ר"ת **'וכי לחנם מת ע**קיבא **ש**היה רועה' **בקר וצאן**, וממשיך:

> **כל**, התנאים האחרים, **אשר יעבור**, ר"ל שנהרגו, זה היה **תחת השבט** היינו תחת תשעת השבטים שנשתתפו במכירת יוסף, אבל רבי עקיבא **העשירי**, **יהיה קדש לה'**, ר"ל שהוא נהרג כביכול בשביל השי"ת, כיון שהשבטים שיתפו עמהם השכינה במכירת יוסף, עכ"ד.[2]

ומסביר בעל ערוגת הבשם שבזה א"ש, דכיון דידע ר"ע בנפשי' שהוא עתיד להיות נתפס תחת השכינה, מוכח דשפיר ישנה שייכות בין הקב"ה לת"ח, ולכן שפיר איכא לרבויי ת"ח למורא מאת ה"א תירא, עכ"ד.[3]

ולדבריו יוצא שר"ע לא עמד במקום אף אחד מהשבטים כשנהרג תוך עשרה הרוגי המלכות אלא היה בזה ענין שעמד כביכול במקום השי"ת והשתתפותו בענין. ולפ"ז נוכל להסביר למה היו עשרה הרוגי מלכות אף שר"א הגדול היה גלגול ראובן ונתפס ולא נהרג.

---

[1] אלא שצ"ב שמאחר ולא השתתף ראובן במכירתו של יוסף, למה למעשה נהרגו עשרה תנאים, ועי' לקמן.

[2] ב'לקוטי הש"ס (ע"מ ברכות) ביאר ג"כ בש' הרח"ו ז"ל שר"ע היה 'במקום' השי"ת, ומטעם אחר, והוא דר"ע, כיון שהיה בן גרים, הרי הוא נחשב כיחיד, וממילא בא תמורת השי"ת שהוא יחיד. והשווה בזה עוד ד' הרמב"ן (דברים ה כה), בסו"ד: "...ועל דרך האמת... וכך אמרו בשכרן של מצות, ראה שחותכין בשרו של ר' עקיבא במקולין, אמר לו רבונו של עולם זו תורה וזה שכרה, השיב לו הקב"ה שתוק כך עלה במחשבה לפני. ותבין זה ממה שאמר (פסוק כח) ואתה פה עמוד עמדי." ולכאורה ר"ל שמקומו של ר"ע הוא 'עם' הקב"ה, ודוק"ה.

[3] ועיי"ש עוד שפירש בזה מדרש פליאה "ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח... ביד ר"ע שהיה דורש כל אתים שבתורה." וכתב: "הנה כבר ארז"ל במדרש (שמו"ר ג ד): משה רבנו אמר מי אנכי כי אלך אלא פרעה, הלא אמרת אנכי אעלך גם עלה, ואם אני אוציאם אין זה אנכי, והשיב לו השי"ת כי אהיה עמך, דהיינו שהשכינה תהיה מדברת מתוך גרונו, ושפיר הו"ל אנכי. **והנה מדדריש ר"ע כל אתין אפילו את ה"א וע"כ מטעם הנ"ל, משום דהוא ידע בנפשו שעתיד להיות תחת השכינה, ושפיר מצי לרבינהו, א"כ בדידיה מתקיים שפיר טפי אנכי אעלך גם עלה, וה"ד שלח נא ביד ר"ע דעתיד למידרש כל אתין שבתורה**," עכ"ד הערוגת הבשם.

זבחים קטו

משה שווערד

עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות
ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים

1. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת זבחים פרק יד

[ד] בא בקבלה שזה שנאמר וישלח את נערי בני ישראל שהם הבכורות, לפי שהעבודה תמיד לא היתה אלא בבכורות מאדם עד משה רבינו.

2. במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ד: ח

קח את הלוים וגו' אמרו רבותינו למה צוה הקב"ה לפדות בכורי ישראל בלוים שבתחלה היו הבכורות משמשין עד שלא עמד שבט לוי כמה ששנו רבותינו עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים ותדע לך שהיו הבכורות מקריבים עד שלא עמד שבטו של לוי טול מתחלת ברייתו של עולם אדם הראשון היה בכורו של עולם וכיון שקירב קרבנו שנא' (תהלים סט) ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס לבש בגדי כהונה גדולה שנא' (בראשית ג) ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם בגדי שבח היו והיו הבכורות משתמשין בהם כיון שמת אדם מסרן לשת שת מסרן למתושלח כיון שמת מתושלח מסרן לנח עמד נח והקריב קרבן שנא' (שם /בראשית/ ח) ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו' מת נח ומסרן לשם **וכי שם היה בכור והלא יפת היה בכור** שנא' אחי יפת הגדול **ומפני מה מסרן לשם מפני שצפה נח שלשלת האבות עומדת ממנו** ותדע לך ששם היה מקריב שנא' (שם /בראשית/ יד) ומלכי צדק מלך שלם וגו' וכי כהונה לו ניתנה והלא לא ניתנה כהונה אלא משעמד אהרן מהו שהוא אומר כאן והוא כהן מפני שהיה מקריב בכהנים **מת שם ומסרה לאברהם וכי אברהם היה בכור אלא מפני שהיה צדיק נמסרה לו הבכורה** והקריב שנא' (שם /בראשית/ כב) ויעלהו לעולה תחת בנו מת אברהם ומסרה ליצחק עמד יצחק ומסרה ליעקב **וכי יעקב בכור היה אלא שאת מוצא שנטלה יעקב מן עשו בערמה** אמר לו (שם /בראשית/ כה) מכרה כיום את בכורתך לי את סבור שמא על חנם אמר יעקב לעשו שהוא ימכור לו את הבכורה לאו **אלא שהיה יעקב מבקש להקריב ולא היה יכול מפני שלא היה בכור** אמר עשו מה אני מבקש מן הבכורה הזאת שנא' (שם /בראשית כ"ה/) הנה אנכי הולך למות וגו' באותה שעה נתנבא עליו יחזקאל ואמר לו (יחזקאל לה) אם לא דם שנאת ודם ירדפך וכי שונא היה עשו את הדם הרי כמה צדיקים הרג הרי כמה חסידים הרג והוא אומר אם לא דם שנאת ודם ירדפך אלא אמר לו אם לא דם הקרבן שנאת שהיה בכור והבכורות מקריבין לפיכך ודם ירדפך באותה שעה כיון שלקח יעקב את הבכורה התחיל מקריב שנא' (בראשית לה) ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל וגו' ועשה שם מזבח וגו' וכן בשעה שהקריב משה בסיני הבכורות הן הקריבו שנא' (שמות כד) וישלח את נערי בני ישראל וגו' מהו נערי הבחורין שבבכורות ויעלו עולות הא למדת שלא היה אדם מקריב אלא הבכורות וכיון שעשו ישראל אותו המעשה אמרו יבאו הבכורות ויקריבו קרבנות לפניו שנא' (שם /שמות/ לב) וישכימו ממחרת ויעלו עולות ויגישו שלמים אמר להם האלקים אני נתתי פרוקפי לבכורות ועשיתי אותן גדולים בעולם וכפרו בי ועמדו והקריבו לפני העגל הרי אני מוציא את הבכורות ומכניס את בני לוי לפיכך אמר האלקים למשה שימנה אותן שנא' (במדבר ג) פקוד את בני לוי ...

3. פנים יפות בראשית פרק ד

ח) ויאמר קין ...ואיתא במדרש [שמו"ר לא, יז] הביאו רש"י ז"ל [להלן ט, כה] שנחלקו על הירושה ע"ש. ויש לפרש מה היה מחלוקתו עמו בירושה, שקין טען כיון שהוא בכור יש לו ליטול פי שנים, והבל טען שהוא בכור ליצירה ע"ד שפירש"י ז"ל [להלן כה, כו] בפסוק ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב וגו', **וטענת הבל היתה כיון שנתקבל קרבנו ולא נתקבל קרבן קין ע"כ שהוא בכור** כמ"ש חז"ל [זבחים קיב ב] שקודם מ"ת היתה עבודה בבכורים ולכך הביא קרבנו מבכורות **צאנו**, והיינו דכתיב ויאמר קין שאמר לו מה שאמר הקב"ה אם תטיב שאת שהוא רוצה לקבלו כיון שלפי דעת קין רוצה לגזול אותו, ובן נח חייב מיתה על הגזל [עירובין סב א], אלא שלא היה לו לדון על המחשבה כמעשה, שהרי עדיין היה אביהם חי ולא היה לו להרוג אותו, ובאמת היה נתחייב קין מיתה ע"ז, כי אף דשוגג היה דסבר שהוא חייב מיתה מ"מ בן נח חייב על השוגג כמזיד, כדאיתא במס' מכות [ט א] שהיה לו ללמוד ולא למד, וכשחזר בתשובה כדכתיב גדול עוני מנשוא חשב לו הקב"ה כשוגג ולא חייבו אלא גלות כשוגג.

4. ספר בראשית פרק כה

(לא) ויאמר יעקב מכרה כיום את בכרתך לי:

5. חזקוני בראשית פרק כה

(לא) מכרה כיום פרש"י וכו' כדאמר כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, וכל שכן שלא יעבוד עבודה ובאותו זמן העבודה היתה בבכורות. ד"א אמר יעקב חייב אדם בכבוד אחיו הגדול ממנו, ורשע זה אינו ראוי לכבוד. **כיום** של עכשיו **שעדיין אין**

העבודה נוהגת ***אבל לעתיד שהעבודה בבכורות*** ***אין אדם רשאי לקנות בכורה***. ד"א מכרה כיום לאלתר כמו שהיום הזה לאלתר הוא. פירוש מיד מכור לי בדמים שאתן לך חלק בכורתך הראוי לך ממון אבי. ד"א כיום לפי מה שהיא שוה היום והוא דבר מועט שהרי כמה נולדות יש לבא בדבר.

6. פרוש הט"ז על התורה - בראשית פרק כה פסוק לא

בכורתך. לפי שהעבודה בבכורות. וקשה וכי שייך לקנות במעות את העבודה דלאו ממון מוכר לו. ***וי"ל דקודם שנאסרו הבמות לא היה איסור לזר להקריב אם הוא איש צדיק וראוי לכך*** ***אלא שמן הסתם חלקו כבוד לבכורות*** ***ורצה יעקב לסלק בכורתו של עשו אחיו ע"פ השבועה***, וכן משמע במדרש רבה פרשת במדבר (פרשה ד') משמת שם נמסרה עבודה לאבר

7. ספר גור אריה על בראשית פרק כה פסוק לא

[מח] לפי שהעבודה בבכורות. וקשה מאי שייך מכירה בבכורה, וכי אם כהן רוצה למכור כהונתו לישראל יכול לעשות, ותירץ הרא"ם שכוונת יעקב היתה למנוע את עשו מן הבכורה, רק שהוא לא יעבוד כדין הבכור, מפני שרשע היה אינו כדאי, כמו שכתב רש"י. אבל קשה על מה שפירש רש"י (להלן כה, לו) גבי "גם ברוך יהיה" (שם שם, לד) שאמר יצחק אם כן לבכור ברכתי, משמע שהיה מוכר הבכורה ליעקב, דאם לא כן מאי קאמר 'לבכור ברכתי', ונראה לי דווקא גבי כהונה שזכתה לו התורה, וישראל זר הוא נחשב (רש"י ויקרא כב, יב), ***אבל קודם מתן תורה שהיתה העבודה בבכורות*** (זבחים קיב ע"ב) ***מפני שהוא ראוי לכבוד***, ***ולא מצאנו שזכתה לו מדין התורה, אלא שכך הוא מן הסברא והמשפט שיהיה הבכור הגדול והחשוב - עובד***, ***ולפיכך יכול למכור, דהא שלו הוא הכבוד, ויכול למחול***. ודמיא להא דאמרינן (קידושין לב.) חכם שמחל על כבודו [כבודו] מחול, וטעם הוי משום שהתורה שלו ויכול למחול על כבודו, ויכול ליתן רשות לאחר לברך לפניו, והוא הדין גבי בכורה נמי יוכל למכור, שהוא יעבוד במקומו. אך קשה דלא שייך מכירה בדבר שאין בו ממש (רמב"ם הל' מכירה פכ"ב, הי"ג), ולא יפול עליו קנין, וצריך לומר שהיה מקנה עשו גופו ליעקב לענין הבכורה ולכל זכות הבכורה, והוי קנינו קנין:

8. ספר פרדס יוסף על ספר בראשית פרק כה פסוק לא

[כח] ...גם י"ל דנהי דהבכורה היה סיבה לקרבנות, מכל מקום אינו אסור לפשוט להקריב דזר הקרב יומת [במדבר ג, ל"ח] רק לאחר מתן תורה:

9. קרן אורה על מסכת זבחים דף קטו/ב

גמרא יתיב רב הונא כו' ... ***אלא דיש לדקדק עוד כיון דקודם הקמת המשכן היו הבמות מותרות*** ***א"כ אמאי העבודה בבכורות דוקא*** ***הא בבמה כולן כשירים לעבודה אפילו אשה ועבד*** כדאיתא בתוספתא במכילתין פ' בתרא (הלכה ה) הכל כשירים לקרב בבמה אף הכל ועבדים משוחררים ונראה דצ"ל אף הנשים ועבדים משוחררים וגם זה צ"ע מאי אריא עבדים משוחררים אפי' אינו משוחרר ג"כ הרי הוא כאשה עכ"פ בכור וודאי לא בעינן בבמה ולמה תנן דהעבודה בבכורות דווקא. ***ע"כ נראה דהא דתנן העבודה בבכורות היינו בקרבן ציבור דווקא*** ***דהוי כמו במות ציבור בשעת היתר הבמות*** ***אבל כל יחיד שרוצה להקריב א"צ בכור דווקא*** ובזה נחלקו ג"כ אי טעונה הפשט וניתוח למ"ד אינה טעונה היינו אע"ג דקרבן ציבור כמו עולת תמיד נאמר בסיני אבל לא נאמר אלא כללותיה אבל לא פרטותיה וכדאמרינן לקמן ומ"ד דטעונה הפשט וניתוח ס"ל דפרטות נמי נאמרו בסיני אלא דכהונה לבד לא נאמר אלא מיום הקמת המשכן ... ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם ז"ל שכתב דמאדם עד מרע"ה הי' העבודה בבכורות וא"כ נהי דבמקדש נתקדשו הכהנים אבל בבמה למה לא יהי' עבודה בבכורות כמו קודם מתן תורה ובשלמא בישראל י"ל דנתחדשה הלכה דבבמה כולן כשירין אפילו אשה ועבד וכדמרבינן לקמן מאיש להכשיר הזר אבל בבני נח אמאי לא יהי' דינן כמו קודם מ"ת דהעבודה הי' בבכורות אלא דלא מצינו למצוה זו היכן נאמרה בבני נח דמצוה בבכורות. וע' בדברי המדרש גבי יעקב דאמר הקב"ה למלאך אתה עשית לבכור שלי בע"מ וצ"ע יותר בזה וע' במשנה למלך ז"ל פ"א מהל' קרבן פסח (הלכה ג) מש"כ בזה וע' בירושלמי מגילה (פרק א הלכה יא) במשנה אין בין במה כו':

10. ספר חזון איש קדשים ס' מ"א: יב

שם ועבודה בבכורות, לכאורה נראה דלא הי' עבודה בבכורות אלא בק"צ כמי עולת סיני דאפי' למ"ד עולה ראי' היתה מ"מ י"ל דבמקום כל ישראל היו ואע"ג שאין ק"צ בבמה הורעת שעה היתה אבל בק"י דכשר בזר בבמה לא עדיפי בכורות מכהנים ....

יג) **שם** יעבודה בבכורות, לכאורה נראה דלא הי' עבודה בבכורות אלא בק"צ כמי עולת סיני דאפי' למ"ד עולה ראי' היתה מ"מ י"ל דבמקום כל ישראל היו ואע"ג שאין ק"צ בבמה הורעת שעה היתה אבל בק"י דכשר בזר בבמה לא עדיפי בכורות מכהנים ....